

N:r 1

1968.

Fiskefänget i Borrsjön.

berättar Hovintendent
Ivar Åkerfeldt

Nu prunkar våra torg
med massor av färg-
sprakande fastlagsris. Hur har se-
den att ta in ris under fasteti-
den blivit en tradition?

Någon kanske har varit med om
att bli värkt med en risbastu på
långfredagsmorgonen. Frågade man
då om orsaken till denna grymma
behandling, fick man till svar,
att man därigenom skulle bli
snäll under hela året.

Folkseden har nog ett annat ur-
sprung. Den första kristna kyrkan
framställde ofta bibelns händel-
ser på ett dramatiskt och åskåd-
ligt sätt. För att påminna om
Kristi gissel och pina uppstod
folkseden att på långfredagen
piska varandra med ris. Den, som
var tidigast uppe på morgonen,
fick ge dem, som ännu låg, en ris-
bastu. Alla i huset skulle smaka
riset, föräldrar, barn, drängar
och pigor. Riset skulle helst va-
ra av björk med utslagna blad.
Men lärde sig långt tillbaka i ti-
den att ta in kvistar i värmen
och driva fram blad. En sådan ris-
bastu kallades "björkfett". I vis-
sa trakter omtalas, att man sedan
gamla tider använt fastlagsris,
prytt med pappersblommor, färga-
de fjädrar eller också glaspärlor.

En berättare från 1700-talet
skriver: "Man piskade dem uppå de-
ras sängar att verkligen intrycka
vår Herres Jesu Kristi pinas svar-

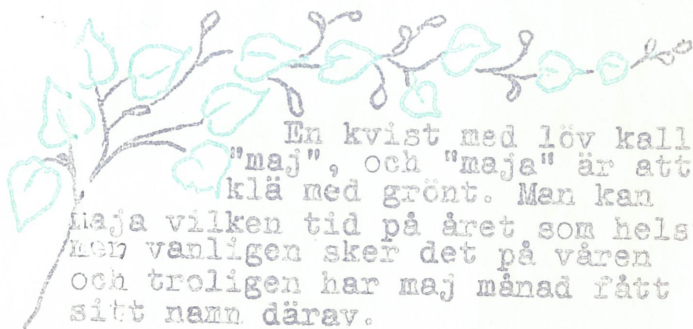
het. Och detta kallades "paskskräckja"

Men seden är äldre än så, den kan
spåras ända till tidiga medeltiden.
Man skulle slå så hårt, att det kän-
des ordentligt och helst, så blod
flöt. Det var just genom slag, som
grönskans kraft verkade. Den, som slår
bringar lycka, heter det. För säker-
hets skull kunde man uttala något av
följande ramsor: "sjukdom åt skogen,
hälsa i benen!" eller "där har du lyc-
kan!" eller "frisk grönska, långt
liv!". Inte ens högt uppsatta skona-
des, och inte heller träd eller djur
gick fria från slag, vilka gjorde
dem fruktbara. Djuren fick vanligen
sina slag, då de första gången på vå-
ren drevs ut på bete, och ungdjuren
fick därvid sina namn. Man slog dem
tre gånger på ryggen med ett ris. Be-
handlingen gav till resultat, att det
föddes många kalvar, att djuren und-
gick sjukdom samt att de inte blev
bortrövade.

Hur kan man förklara, att denna
märliga sed har uppkommit? Våra för-
fäder dyrkade grönskans makt - den
kraft, som gör att saven stiger i
trädets stam, som låter knoppar, blad
och blommor skjuta fram, frukten
knyta sig och mogna. Den kraften sök-
te man vända till sin egen lycka.

I urtiden spelade också trädens
frukter större roll som föda för män-
niskan än nu. Gamla lagar hade stränga
straff för skadegörelse mot fruktbä-
rande träd.

Som denna grönskans inneboende
kraft är växtkraft, bör i synnerhet
den, som odlar jorden, använda sig av
den. Växtkulten blir den primitiva
odlarens religion. Då han i skogens
växtkraft återfinner samma hemlighets-
fulla makter, som hans gröda är un-
derställd, så är det naturligt, att
han låter denna kraft utsträckas till
att gälla inte bara åker och äng,
utan också hans familj, djur och hus.

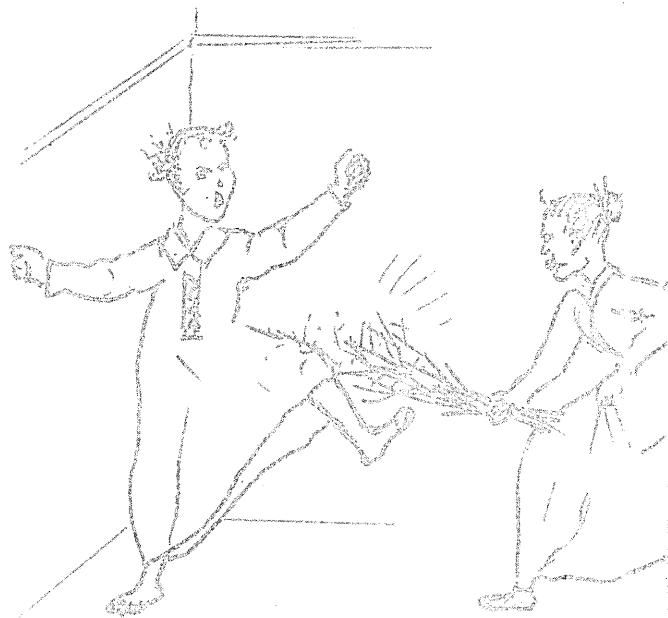
En kvist med löv kallas
"maj", och "maja" är att
klä med grönt. Man kan
maja vilken tid på året som helst,
men vanligen sker det på våren
och troligen har maj månad fått
sitt namn därav.

Måjen har också något av livsfrämjande betydelse. Därpå tyder en gammal sed, att man på återvägen från en begravning brukade bryta gröna kvistar. Men slog därmed dem, som blivit kvar hemma, och uttalade ramsen: "dön icke, det är ej mera plats på kyrkogården". De gröna kvistarna är allt ett slags livespö.

I vissa trakter drog ungdomar omkring med spelmän i epåsser från gård till gård, slog med gröna kvistar och ropade: "där har du lycken!" De sprang ut i trädgården, slog dem och sjöng: "Stå fast rot, bar väl topp, bed Gud sända oss en väldigt god skörd!"

Man "bar maj i by" genom att sticka kvistar i takskägget, hals-taket eller fönsterposten. Bygd-
drängar brukade "sjunga maj" för

god ärväxt, då de under såg stack med grenar i linakern. Majkvistarna utgjorde också ett undergörande skydd mot troll, häxor och annat skrämt. För att medlet skulle vara verksamt, var det nog bäst, att ungdomarna som tack för sitt besök fick slantar eller mat till sitt Majgille.

I Norrland hade man den seden, att flickorna dagen före fettisdagen skulle ge pojkarna ris, och nästa kväll var det pojkarnas tur att ge tillbaka. Då brukade flickorna gömma sig eller fly till andra byar. Om en flicka hade fästnan eller tyckte särskilt om en pojke, hade hon bundit in i ett ris, som pojken fick finna hemmaggjorda strumpeband eller en halsduk. Hon glömde då kvar riset hos pojken, det var alltså en sorts uppvaktning. Hon hade naturligtvis fler ris med sig för att slå andre pojkar med.

Måjen är en enkel religiös grundform, som påträffas hos många folk, till exempel antikens romare och greker. Senare tidens bruk är skott på samma urgamla rot, livsträdet, vars undergörande kraft kan skanka både god skörd på åker och äng och lycka åt människorna och deras verk.

Till och med i den kristna kyrkan finns en förklädnad av majgrenen, nämligen det vigde palmblad, som kyrkan utdelar på påsksöndagen.

Riset övergick så småningom att användas i fastans glada och uppsluppna upptåg. Och nu har den urgamla folkseden blivit anledning till att vi får njuta av fastlagsrisens färgsprakande prukt på våra borg.

Ivar Åkerfeldt.

Tack Ivar för det värdefulla bidraget till Fastlagsrisets seder och bruk.

Botvidsbygdens red. Georg

Får se nu om Hembygds-gillet's Fast-kommitté kommer att anordna en Ris-bastukväll på Trädgårdstorp.

Ett gammalt torp

Det ligger där i gläntan
med körsbärsträd i blom
och bin och humlor surra
i blommors rikedom.

Ett torp med gamla anor
från forna flydde där
då folk i stugan bodde
ett minne lever kvar

Här bärjade man skördar
från odlad åkerteg
man tröskade på logen
och slagen taktfast ven.

Och mor hon satt i stugan
vid spinnrocken och spann
sitt garn med flinka händer
på härden elden brann

Jag genom låga dörren
i stugan träder in
och står på nötts tiljor
med vördnad i mitt sinn.

Om forna tider minner
de gamla ting jag ser
jag står i drömmar vaken
och nutid finns ej mer.

Alexis Blomberg

SÅ HAR ÅTER ETT VERKSAMHETSÅR AVSLUTATS INOM GILLET

och Årsmötet ägde rum på Logen
fredagen den 23 februari.

Mötet öppnades av ordf. Gunnar
Lindström som hälsade alla hjärt-
ligt välkomna och särskilt häl-
sades ett 20-tal nya medlemmar
välkomna i Gille.

Att leda mötets förhandlingar
utsågs Harry Olausson och att
föra mötets protokoll Ulla-Britt
Forshällen.

Ang. val av styrelse, kommit-
téer och funktionärer.

Styrelsen fick följande sam-

mansättning: Gunnar Lindström ordfö-
rande, Monica Ax sekreterare, Gunnar
Avelin kassör, Lars Ax v.ordf.,
Ingrid Avelin v.sekr. Styrelsesupple-
anter: Björn Falk och Georg Malmkvist.

Revisorer: Lars-Erik Hultman och
Bernt Landström. Suppleanter: Inger
Hultman och Lennart Stenbäck.

Förminneskommitté: Erik Castegren
rådgivande ledamot, Georg Malmkvist.
sammankallande, Sven-Gunnar Broström,
Sten Karsbrink fotograf.

Trädgårdstorpsskommitté: Gunnar Lind-
ström, Gunnar Avelin, Björn Falk,
Roland Olsson, Lennart Stenbäck och
Harry Olausson.

Festkommitté: Ingegärd Lindström,

Ingeborg Klöck, Eva Sandin och
Valle Karlsson.

Lagledare för folkdanslaget:
Lars Ax.

Lagledare för Juniorlaget: Gun-
nar Lindström.

Redaktör för Botvidsbygden:
Georg Malmkvist.

Arkivarie: Georg Malmkvist.

Dräktråd: Eva Sandin och Inger
Kultman.

Valberedningskommitté: Lennart
Stenbäck, Georg Malmkvist och
Ulla-Britt Forshällen.

I Hembygdsgilletts vårprogram
inriktar man sig nu närmast på
byggnationen vid Trädgårdstorp
bl.a. siktar man på att uppföra
torpet Slätten som skall inrymma
museum och vävkammare. Även skall
ett festprogram utarbetas i an-
ledning av Hembygdsgilletts 20-
årsjubileum i vår.

Nya

Gåvor

till Hembygdsgilletts blivande
Bygdemuseum:

Av målarnästare Tor Sundberg i
Tumba följande:

gammal alnsticka.

Snusdosa
av horn

Krumcirkel
av järn

En skrift om
RIKSBANKENS SEDELTRYCKERI OCH
PAPPERSBRUK av K.G. Simonsson
Norstedt & Söner 1931.

Av Georg
Malmkvist

Gammal lykta
av trä och
glas.

Härstammar från
Åland.

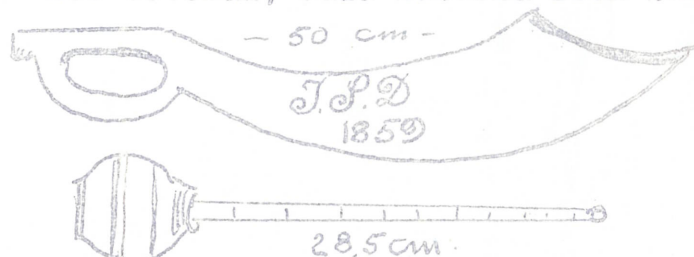
Av Gunnar Lindström,
En stenxya från Tullinge

funnen av hr. Sjöblom, Tullinge vid
d.sk. Smedodlingen omedelbart öster
om fornborgen på Örnberget. Mycket
troligt är att en stenåldersboplats
har funnits vid denna odling enär
stenxyor tidigare hittats på denna
plats

Av fru Elsa Johannesson, Arvika
En Skätkniv,

Ett betzman, båda sakerna från Skåne

Av Anders W. Mårdh, Tumba

En kaffebrännare, från Botkyrka

Till alla givare ett varmt och inner-
ligt TACK.
Styrelsen

Av Holmfrid Janson, Tullinge

till Gillets Botkyrkaalbum,

Ett vykort från sekelskiftet av

torpet Gröndal, Strandvägen 3 i Tul-

linge. Är nu ombyggt till konstnärss-

bostad och bebos av Konstnärerna

Walter K. Huber och Textilkonstnär:an

Ulla W. Schumacher Percy.

Gamla bilder vykort etc. från Botkyr-
ka mottages med största tacksamhet.

Kan lämnas till eller hämtas av

Fornminneskommittén genom Georg

Malmkvist, Tullinge, Tel. 7781711.

VID ÅRSMÖTET DEN 23 FEBR.
HÄLSADES FÖLJANDE NYA
medlemmar välkomna i Gil-
let:

Ulla-Britt Forshällen
Weldemar Sand
Roland Olsson
Inger Hultberg
Björn Falk
Anita Strömberg
Agne Erhardsson
Mery-Ann Erhardsson
Ryno Erhardsson
Albert Nilbäck
Jen Hallgren
Bengt Ahlström

.....
BrittMarie Olsson
Ingegärd Olsson
Birgitta Karlsson
Nils-Gunnar Holmkvist
Bengt Öberg
Eivor Halvarsson
Irma Broman

=====

En rättelse i Årsberättelsen för
1967. Oland Hedersmedlemmar i
Hembygdsgillet hade Nils Sandin
blivit uteglömd. Vi hoppas att
du har overseende härmed Nils .

=====Saka=====

KASS/REN påminner om Medlemsav-
gifter för 1968.

Medlemsavgiften är oförändrad
d.v.s.

Medlem i Hembygdsgillet 10 kr.

Medlem som är ansluten till

Svenska Ungdomsringen 13 kr.

d.v.s. tillsammans 23 kr.

Av dem som känner sig skyldiga
är Gillet tacksam för avgiften,
som lämpligen kan insättas på
Gillet's postgiro 92534 adr.

Botkyrka Hembygdsgille, Gunnar
Avelin. Mölndalsbacken 124.

Bandhagen. Märk på talongen
(Medlemsavgift).

=====

För att hugfästa min-
net av vår bortgångne
gillekamrat Arne Hedman
som de sista åren var
Trädgårdstorp's Allt i
allt har en Vindflöjet
tillverkats och uppsatts på
Logen av medel som skänkts
som minnesgåva av Arnes
släktingar.

FRÅN ARBETTSFÄLTET.

HÖGRESTÅNDSDANZER.

Vi ska fira 20-årsjubileum i sommar
det vore naturligtvis roligt med ett
nytt programinslag. Därför har man
inom Festkommittén tänkt att sy de
länge omtalade högreståndsdräkterna.
Fördenskull ombedes alla intresserade
att hjälpa till att sy dem och att
omgående anmäla sig till Ingegärd
Lindström eller Eva Sandin som lämnar
alla upplysningar om vad som skall
göras var och när vi sätter igång En
av våra sömnadskunniga medlemmar
Ingeborg Andersson har redan anmält
sig att hjälpa till.

.....

En annan sak är att till midsommar-
festen förfärdiga textilier eller
andra arbeten som kan vara lämpliga
till en tombola. Skulle det bli för
betungande att hålla med material kan
sådant erhållas genom gillet. Arbe-
tena kan naturligtvis tillverkas hem-
ma. Alla medlemmar som i detta fall
vill hjälpa till torde också anmäla
sig till Ingegärd eller Eva om råd
och anvisningar.....

Det manliga inslaget bör naturligtvis
hjälpa till med arbetena vid Träd-
gårdstorp, när Trädgårdskommittén
kallar.

.....

Övning i folkdans äger rum på Logen
varje fredag kl. 19,30.

Gammaldanskursen pågår även i år i
Alfa-Lavals Alhamra, Tumba. varje tors-
dag kl. 19,30.

Glad
Tack
och
örvår.

Botvidsbygdens redaktion
Georg Malmkvist, Domherrevägen 2
Tullinge. Tel. 7731711.